

duurzaam
schoon
grondwater

Agrariërs en WML werken samen aan duurzaam schoon grondwater

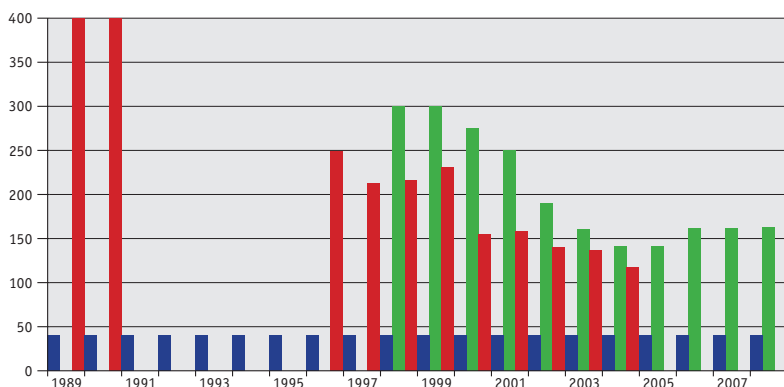
Ruim tweederde van ons Limburgse drinkwater wordt uit grondwater gehaald. Schoon drinkwater staat in Limburg dan ook gelijk met schoon grondwater. Het is eigenlijk niet meer dan logisch dat diegenen die garant staan voor schoon drinkwater samenwerken met diegenen die de gronden in de buurt van de grondwaterwinningen gebruiken en bewerken. In deze nieuwsbrief leest u waarom die samenwerking zo belangrijk is en wat er zoal gebeurt.

Even terug in de tijd

Ondanks de steeds strenger wordende regels bleek in de jaren '80 het nitraatgehalte in het grondwater steeds hoger te worden. Ook werden (resten van) bestrijdingsmiddelen gevonden. Niet zo vreemd want het opgepompte water is vaak 10 tot 30 jaar oud. Dus het probleem dateert van vóór de regelgeving. Maar hoe kunnen we dit herstellen en in de toekomst voorkomen?

WML heeft er voor gekozen te gaan praten met grondgebruikers in de grondwaterbeschermingsgebieden. In het gebied 'Roodborn' nabij Eys-Wittem startte de eerste samenwerking, Duurzaam Schoon Grondwater, tussen WML en agrariërs in 1997.

■ Stikstofoverschot deelnemers (gras)
■ Wettelijk (gras)
■ WML wens (stikstofoverschot)

Samenwerking loont

Belangrijke punten in de samenwerking waren en zijn nog steeds:

- Schoon grondwater is een belangrijk goed voor iedereen in Limburg. Alle partijen voelen zich verantwoordelijk en zoeken samen naar oplossingen om dat grondwater schoon te houden.
- De doelstelling is een reductie van het stikstofoverschot (ofwel nitraat die potentieel kan uitspoelen naar het grondwater) en een voorkomen van uitspoeling van bestrijdingsmiddelen.
- Zowel WML als de grondgebruiker zijn ondernemer. Zowel WML als agrariërs denken en zoeken mee naar maatregelen passend in hun bedrijfsvoering. Hierbij is financiële ondersteuning beschikbaar.
- Dat WML voorspellingen kan maken van de grondwaterkwaliteit in de toekomst op basis van gegevens van grondgebruikers in de grondwaterbeschermingsgebieden.

De resultaten van die samenwerking mogen er zijn. In de grafiek ziet u dat het stikstofoverschot bij de deelnemers aan de samenwerking is gedaald van 250 kg/ha naar 115 kg/ha. Een prestatie dus!

RESULTATEN DUURZAAM SCHOON GRONDWATER

Maar we zijn er nog niet. Het ideale niveau is nog niet bereikt. Samen met agrariërs wil WML bekijken welke stappen nog te zetten zijn en wat daar voor nodig is. Samenwerking met agrariërs in grondwaterbeschermingsgebieden is en blijft voor WML essentieel om de drinkwaterkwaliteit te kunnen garanderen.

Vanaf 2007

Vanaf 2007 is het samenwerkingsproject, Duurzaam Schoon Grondwater, uitgebreid naar heel de provincie Limburg. Dat wil zeggen naar alle kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden in onze provincie. De wil tot samenwerking is er bij zowel WML als agrariërs!

Momenteel hebben 50 agrariërs afspraken gemaakt met WML. Dat is in totaal zo'n 2.000 ha in de grondwaterbeschermingsgebieden. De verwachting is in 2008 de deelname te verdubbelen.

Lees verder op pagina 4

Schoon grondwater: gezamenlijk belang

INTERVIEW MET JO VANHOMMERIG AGRARIËR

Jo Vanhommerig runt samen met zijn broer en zoon een landbouwbedrijf met 95 melkkoeien en zo'n 140 ha akker- en grasland in Boschenhuizen (Zuid-Limburg). Jo werkt al enkele jaren samen met WML via verschillende projecten.

Waarom doet u mee aan het project?

Een groot deel van ons bedrijf ligt in of kort bij het grondwaterbeschermingsgebied "Roodborn". Dat betekent dat we al te maken hebben met beperkingen waarmee we goed uit de voeten kunnen. Maar we werken vooral mee omdat zuiver drinkwater van levensbelang is voor ons en de volgende generaties. WML ziet ons terecht als belangrijke partner. Wij werken immers op gronden die in verbinding staan met hun grondstof, grondwater. Het feit dat WML samen wil werken, wil luisteren naar onze economische argumenten en openstaat voor dialoog vind ik erg belangrijk.

Werkt u anders op gronden die liggen in het grondwaterbeschermingsgebied?

De natuurlijke beperkingen van hellingen en de stenige ondergrond zijn doorslaggevend voor mijn bedrijfsvoering. Ik ben ervan overtuigd dat het financiële rendement van ons bedrijf volledig afhankelijk is van een goed bodembeheer. En dat heeft weer effect op de kwaliteit van het grondwater. Humus is daarbij een sleutelwoord.

Stro verhakselen en onderwerken doe ik bijvoorbeeld al jaren. Het humusgehalte van de gronden blijft op peil, ik voorkom erosie én de stikstof wordt beter vastgehouden.

Op de heuvelachtige gronden werken we met een bouwplan suikerbieten, tarwe en wintergerst. Allemaal diepwortelende gewassen die veel stikstof opnemen, waardoor dus minder kan uitspoelen naar het grondwater. In de suikerbieten werken we met lage doseringen en mechanische onkruidbestrijding, dat is op onze gronden het effectiefst. Optimaal efficiënt werken betekent ook een positief effect op het schoon houden van grondwater.

Wat verwacht u van de samenwerking?

Ik verwacht dat ik mijn bedrijfsvoering kan optimaliseren en daarmee het grondwater minder belast. Ik wil meewerken, maar niet tegen elke prijs. Een redelijke vergoeding voor maatregelen is belangrijk. Verder kunnen alle partijen van zo'n project bijleren. Een volwassen, goede samenwerking met WML als goede buurman kan alleen maar positief werken.

INTERVIEW MET HARRY RÖMGENS ADJUNCT DIRECTEUR WML

Harry Römgens is adjunct directeur bij Waterleiding Maatschappij Limburg en intern opdrachtgever van het project Duurzaam Schoon Grondwater.

Waarom werkt u aan dit project?

We zien als WML al 10 tot 20 jaar een toenemend nitraatgehalte als gevolg van bemesting en residuen van bestrijdingsmiddelen in het grondwater. Primair is bescherming van het grondwater een taak van de overheid, die daarvoor regelgeving ontwikkelt en ook deze samenwerking subsidieert. WML heeft tot taak van dit grondwater goed drinkwater te maken. De agrariër heeft dan weer de (boven)grond nodig als productiefactor. Ik ben van mening dat naast die regelgeving van overheidswege, samenwerking tussen die drie partners essentieel is om goede resultaten te krijgen. Voor ons is dat ook een vorm van maatschappelijk ondernemen.

Hoe pakt u dat aan?

We zien die samenwerking met de agrariërs, onze burens in de grondwaterbeschermingsgebieden, breed. Ik heb zelf even aan het idee moeten wennen dat we niet alleen maatregelen financieel stimuleren, maar vooral ook bewustwording en bedrijfsadvies inzetten. Ik verwacht veel van de combinatie van advies, bewust zijn van het probleem en het stimuleren van maatregelen. De crux van het verhaal is samenwerken. Niet alleen WML heeft daar baat bij. De agrariër wordt ondersteund in een effectievere en efficiëntere bedrijfsvoering.

Wat verwacht u van de samenwerking?

Ik verwacht dat we ons als samenwerkende partners bewust worden van ieders problematiek. Schoon grondwater is een constante zorg. Ik verwacht een structurele bewustwording, waarnaar gehandeld kan worden.

Persoonlijk hoop ik op een 'inktvlekwerking'. Daag ons maar uit met een stortvloed aan aanvragen. Uiteindelijk doel is uiteraard de daadwerkelijke gehalten aan nitraat en resten van bestrijdingsmiddelen in het grondwater te laten dalen.

Maatregelen

De maatregelen die een deelnemende agrariër op zijn bedrijf neemt, worden vooraf afgesproken. De keuze is afhankelijk van de mogelijkheden van het bedrijf en de meerwaarde voor de productie van schoon drinkwater. Als maatregelen moeten worden genomen die verder gaan dan wettelijk vereist, stelt WML een stimuleringspremie in het vooruitzicht. In 2007 worden de volgende maatregelen toegepast.

Minder bemesting

Elk bedrijf mag wettelijk niet meer stikstof aanvoeren dan de stikstofgebruiksnorm voor het betreffende bedrijf. WML wil agrariërs, die minder stikstof gebruiken dan wettelijk toegestaan, stimuleren. Voor elke kg stikstof die minder wordt aangevoerd is er een stimuleringspremie. Dit geldt tussen 20 en 60 kg/ha minder stikstofaanvoer dan de wettelijke gemiddelde stikstofgebruiksnorm.

Vee eerder opstallen

Koeien die minder beweiden (buiten lopen) zullen minder urine pleksgewijs op het grasland achterlaten. Juist deze pleksgewijze urinelozingen zorgen voor een relatief grote uitspoeling van nitraat (vooral later in het seizoen). Om dit te voorkomen stimuleert WML om het vee in de zone dicht bij de grondwaterwinning tussen 1 september en 1 februari niet op deze graslanden te laten lopen. Deelnemers krijgen een stimuleringspremie als de volgende maatregel wordt genomen:

- Geen vee in de weide tussen 1 september en 1 februari, én;
- Geen aanwending van dierlijke mest na 1 augustus, én;
- Geen aanwending van kunstmest na 15 augustus.
- De maatregel geldt niet voor maaibeides. Een maaibeide is een weide waar geen afrastering omheen staat en normaliter geen vee loopt.

Beperking van de mestaanwending

Als in het najaar wordt bemest, worden de mineralen minder efficiënt benut en is (de kans op) uitspoeling van stikstof naar het grondwater groter. Soms is het mogelijk een betere spreiding van de

bemesting te krijgen door mestgiften over het jaar te delen. Ook het inzaaien van een groenbemester, ofwel stikstofvanggewas, helpt hierbij. Deelnemers krijgen een stimuleringspremie als de volgende maatregelen worden genomen:

- Geen aanwending dierlijke mest op tijdelijk braakliggend land na de oogst van het hoofdgewas. Indien na het hoofdgewas en voor 1 augustus wordt bemest met dierlijke mest, mag dit maximaal 125 kg/ha aan totale stikstof zijn én;
- Geen aanwending kunstmest na 15 augustus én;
- Inzaai van een stikstof vanggewas.

Graanstro achterlaten

Stro van granen kan de aanwezige stikstof in de grond aan zich binden. Op die manier wordt de stikstof vastgelegd en kan dus niet meer uitspoelen. Er is een stimuleringspremie als het stro van geoogst graan bij of na de oogst van het graan verhakfeld en oppervlakkig in de grond ingewerkt wordt.

Minder milieubelasting door bestrijdingsmiddelen

Middelkeuze, dosering, toedieningstechnieken en frequentie van toediening hebben allemaal effect op de mate van uitspoeling van een middel naar het grondwater. De Milieumeetlat van CLM is een handig hulpmiddel om dit effect te meten. WML geeft een stimuleringspremie voor het verlagen van de milieubelastingpunten op gronden gelegen in de grondwaterbeschermingsgebieden.

Met milieubelastingpunten bedoelen we in dit project: milieubelastingpunten grondwater bij een organisch stofgehalte van 1,5-3%.

De volgende gewassen komen voorlopig in aanmerking voor een stimuleringspremie: aardappelen, bieten, wintertarwe, zomertarwe, wintergerst, zomergerst, maïs, uien en wortelen.

Duurzaam Schoon Grondwater in vogelvlucht

WAAROM?

- Omdat water één van de belangrijkste dagelijkse behoeften is en schoon drinkwater voor ons zelf en de volgende generaties essentieel is.
- Omdat het produceren van schoon drinkwater in Limburg op de lange termijn enkel mogelijk is door het behouden van schoon grondwater.
- Omdat het behouden van schoon grondwater enkel mogelijk is door een goede samenwerking tussen drinkwaterproducent en grondgebruiker.
- Omdat WML een duurzame verlaging van het stikstofoverschot en bestrijdingsmiddelen in de grondwaterbeschermingsgebieden wil, zodat minder in het grondwater terecht kan komen.
- Omdat de agrariërs ondersteund worden in de zoektocht naar efficiënte bedrijfskeuzes en lagere milieubelasting voor het grondwater.

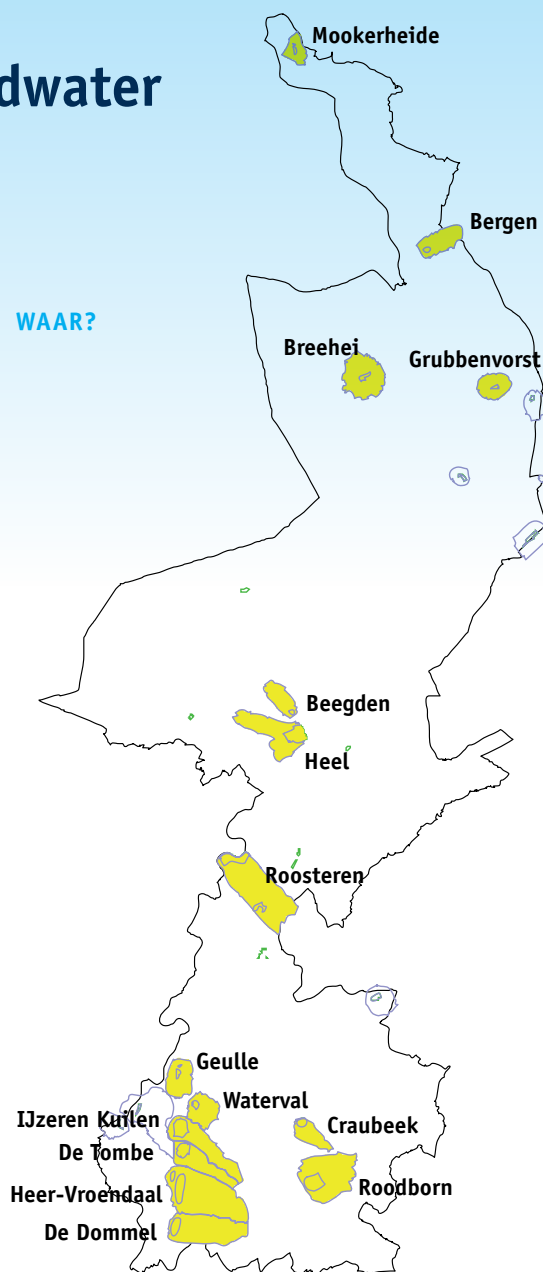
WIE?

- WML is verantwoordelijk voor de productie van drinkwater dat voldoet aan de hoogste kwaliteitsnormen.
- Agrariërs met gronden in grondwaterbeschermingsgebieden beheren en bewerken die gronden rekening houdend met de wettelijke normen.
- Provincie Limburg is verantwoordelijk voor de basisbescherming van het Limburgse grondwater.

WAT?

- Agrariërs met gronden in de grondwaterbeschermingsgebieden kunnen afspraken maken met WML over de te nemen maatregelen en bedrijfs-ondersteuning.
- Voor elke deelnemer aan het project wordt een integraal bedrijfsadvies op maat gemaakt. De inhoud van dit advies wordt vooraf besproken tussen agrariër en adviseur.
- WML stelt een stimuleringsvergoeding beschikbaar voor maatregelen die bovenwettelijk zijn en kosten met zich meebrengen. Deze mogen ook een experimenteel karakter hebben.
- Afspraken worden vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst tussen WML en agrariër
- Er zijn twee klankbordgroepen (Zuid-Limburg en Midden-Noord Limburg), die het project begeleiden.
- Er worden jaarlijks bijeenkomsten, demonstraties en excursies georganiseerd.

WAAR?

Vervolg van pagina 1

Gelijke partners

De samenwerking is gebaseerd op wederzijds respect voor de werkzaamheden en een positieve inbreng van partners. In een klankbordgroep, waarin zowel deelnemende agrariërs als WML vertegenwoordigd zijn, worden afspraken, ideeën, resultaten en maatregelen uitgebreid (voor)besproken.

WML krijgt inzicht in de problematiek die nu speelt en op haar afkomt, als het gaat over de kwaliteit van het grondwater.

De deelnemende agrariër krijgt uitgebreid bedrijfsadvies, wordt ondersteund in eventuele experimenten en krijgt een financiële stimulans voor het nemen van maatregelen.

Colofon

De nieuwsbrief Duurzaam Schoon Grondwater is een uitgave van WML.

Het project wordt gefinancierd door WML en Provincie Limburg.
Zie ook www.wml.nl

Aan deze nieuwsbrief werkten mee: Miranda Bemelmans, Sjef Crijns, Jo Handels, Edwin Hendriks, Ellen Kusters en Frans Vaessen

Contact

Sjef Crijns
06-53310381
j.crijns@dlvplant.nl

Miranda Bemelmans/
Ellen Kusters
06-46347530
agri@agriconnection.com

Frans Vaessen
06-29564252
f.vaessen@wml.nl

Jo Handels
043-8808614
a.handels@wml.nl

Ontwerp:
ARC vormgeving
Druk:
ANDI druk